

NR 29/2014

**ZAUFIANIE W RELACJACH
MIĘDZYŁUDZKICH**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Stosunki między ludźmi, których łączy pokrewieństwo, znajomość, wspólna praca czy też sąsiedztwo, niezmiennie opierają się na zaufaniu. Na ogół jest ono tym powszechniejsze i silniejsze, im bliższe relacje wiążą badanych z omawianymi grupami – zaufaniem obdarzana jest przede wszystkim najbliższa rodzina, a następnie znajomi, dalsi krewni, współpracownicy i sąsiedzi. O ile jednak zaufanie do najbliższej rodziny jest zazwyczaj nieograniczone, o tyle w przypadku pozostałych relacji charakteryzuje się pewną rezerwą.

- ▶ Dość duże zaufanie Polaków w sferze prywatnej nie znajduje odzwierciedlenia w relacjach z osobami spoza najbliższego otoczenia. Od 2012 roku dość znacząco wzrósł odsetek osób niemających zaufania do nieznajomych spotykanych w różnych sytuacjach życiowych.

- ▶ Uogólniony wskaźnik zaufania społecznego świadczy o tym, że w Polsce nieufność do innych niezmiennie przeważa nad otwartością i zaufaniem. Ponadto w ostatnich dwóch latach zwiększyła się grupa osób wykazujących najwyższy stopień ostrożności w kontaktach z innymi (z 19% do 25%).

- ▶ Zauważalna jest prawidłowość, zgodnie z którą im wyższy poziom wykształcenia ankietowanych, im lepsza ich sytuacja materialna oraz im większa miejscowość zamieszkania, tym większa otwartość i zaufanie w relacjach międzyludzkich.

Jedną z podstawowych kwestii w budowaniu społeczeństwa opartego na samoorganizacji obywateli i podejmowaniu przez nich działań w celu współtworzenia społeczności lokalnych oraz wspólnego rozwiązywania problemów społecznych jest zaufanie. W styczniowym sondażu¹ po raz kolejny postanowiliśmy zmierzyć poziom zaufania Polaków w relacjach z najbliższymi oraz z osobami spoza najbliższego otoczenia.

ZAUFANIE DO OSÓB Z NAJBLIŻSZEGO OTOCZENIA

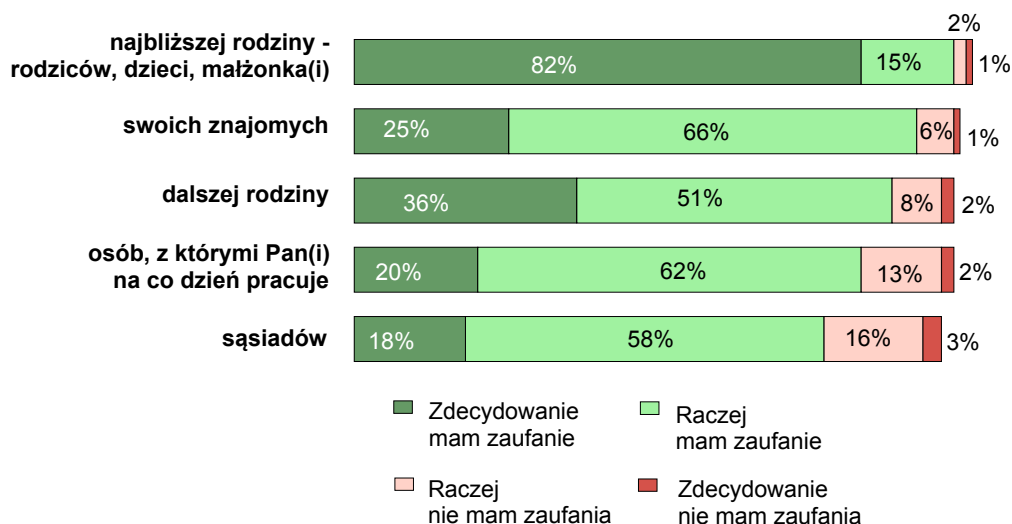
Polacy w zdecydowanej większości ufają swojej najbliższej rodzinie (97%), a także znajomym (91%) oraz dalszym krewnym (87%). Tylko nieznacznie mniejszy jest odsetek tych, którzy mają zaufanie do swoich współpracowników (82%) oraz sąsiadów (76%). O ile jednak zaufanie do rodziców, dzieci czy współmałżonków wyrażane jest zwykle bez wahania (82% odpowiedzi „zdecydowanie mam zaufanie”), o tyle w przypadku dalszej rodziny czy, tym bardziej, sąsiadów, współpracowników i znajomych dominują odpowiedzi umiarkowane („raczej mam zaufanie” – odpowiednio: 51%, 58%, 62% i 66%). Nieograniczone zaufanie do swojej dalszej rodziny ma 36% ankietowanych, do znajomych – 25%, do współpracowników – 20%, a do sąsiadów – 18%.

Jeśli zaś chodzi o deklarowaną nieufność, to stosunkowo najczęściej dotyka ona sąsiadów (w tym przypadku odpowiedzi „raczej nie mam zaufania” i „zdecydowanie nie mam zaufania” stanowią łącznie 19%), a także – w mniejszym stopniu – współpracowników (15%). Co dziesiąty dorosły Polak (10%) nie ufa swoim dalszym krewnym, co czternasty (7%) nie ma zaufania do swoich znajomych, a trzech na stu (3%) – do swojej najbliższej rodziny.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (284) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 9–15 stycznia 2014 roku na liczącej 1067 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. CZY, OGÓLNIIE RZECZ BIORĄC, MA PAN(I) ZAUFANIE CZY TEŻ NIE MA PAN(I) ZAUFANIA DO:

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Z porównania danych z lat 2002–2014 wynika, że poziom zaufania w sferze prywatnej jest wyjątkowo stabilny. Odnotowywane w tym okresie różnice są minimalne i raczej nie wskazują na jakiś określony trend. Można zatem przyjąć, że stosunki między ludźmi, których łączy pokrewieństwo, znajomość, wspólna praca czy też sąsiedztwo, niezmiennie opierają się na zaufaniu. Na ogół jest ono tym powszechniejsze i silniejsze, im bliższe relacje wiążą badanych z omawianymi grupami – zaufaniem obdarzana jest przede wszystkim najbliższa rodzina, a następnie znajomi, dalsi krewni, współpracownicy i sąsiedzi. Co jednak istotne, o ile zaufanie do najbliższej rodziny jest zazwyczaj nieograniczone, o tyle w przypadku pozostałych relacji charakteryzuje się pewną rezerwą.

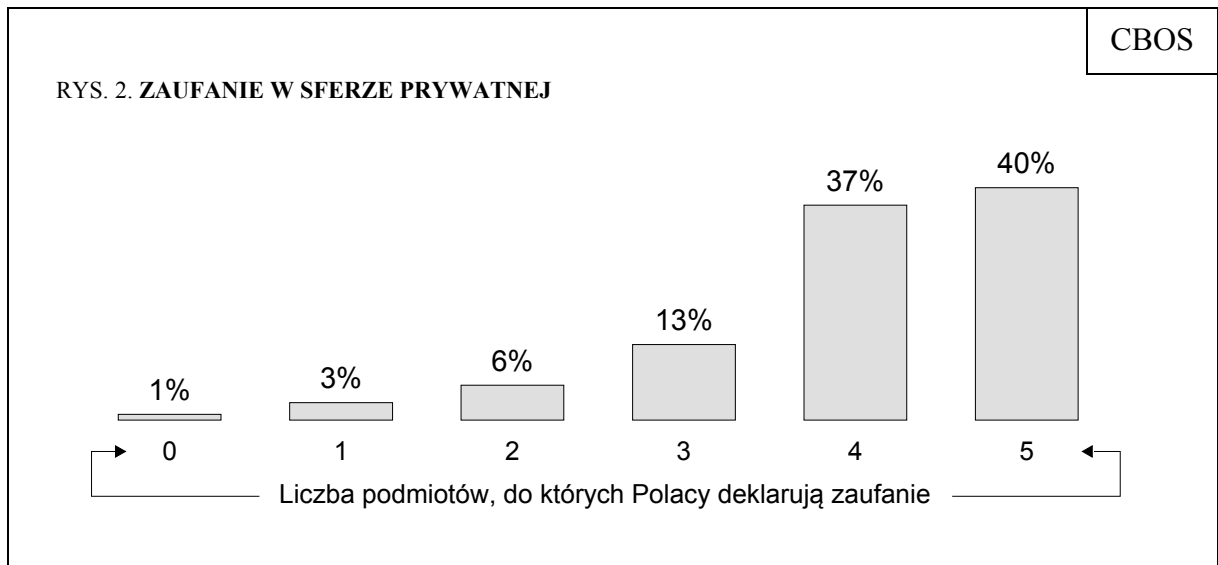
Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, ma Pan(i) zaufanie czy też nie ma Pan(i) zaufania do:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	I 2002	I 2004	I 2006	I 2008	I 2010	I 2012	I 2014							
	w procentach													
◆ najbliższej rodziny – rodziców, dzieci, małżonka(i)														
Zdecydowanie mam zaufanie	84	97	86	98	90	99	81	99	80	96	84	97	82	97
Raczej mam zaufanie	13		12		9		18		16		13		15	
Raczej nie mam zaufania	2		1		1		1		2		1		2	
Zdecydowanie nie mam zaufania	0	2	0	1	0	1	0	1	1	3	1	2	1	3
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0
◆ swoich znajomych														
Zdecydowanie mam zaufanie	-	-	-	-	25	89	20	88	22	90	22	90	25	91
Raczej mam zaufanie	-	-	-	-	64		68		68		68		66	
Raczej nie mam zaufania	-	-	-	-	6		7		5		5		6	
Zdecydowanie nie mam zaufania	-	-	-	-	1	7	0	7	1	6	0	5	1	7
Trudno powiedzieć	-	-	-	-	4	4	5	5	4	4	5	5	2	2
◆ dalszej rodziny														
Zdecydowanie mam zaufanie	42	86	47	87	40	88	38	90	36	87	33	89	36	87
Raczej mam zaufanie	44		40		48		52		51		56		51	
Raczej nie mam zaufania	10		8		8		7		8		7		8	
Zdecydowanie nie mam zaufania	1	11	2	10	2	10	1	8	2	10	1	8	2	10
Trudno powiedzieć	3	3	3	3	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3
◆ osób, z którymi Pan(i) na co dzień pracuje*														
Zdecydowanie mam zaufanie	24	82	26	79	20	80	21	85	18	84	17	84	20	82
Raczej mam zaufanie	58		53		60		64		66		67		62	
Raczej nie mam zaufania	8		10		13		9		10		10		13	
Zdecydowanie nie mam zaufania	3	11	3	13	2	15	1	10	1	11	1	11	2	15
Trudno powiedzieć	7	7	8	8	5	5	5	5	5	5	5	5	2	2
◆ sąsiadów														
Zdecydowanie mam zaufanie	20	72	26	74	20	75	16	76	17	74	15	75	18	76
Raczej mam zaufanie	52		48		55		60		57		60		58	
Raczej nie mam zaufania	18		15		17		17		16		15		16	
Zdecydowanie nie mam zaufania	3	21	4	19	3	20	3	20	3	19	3	18	3	19
Trudno powiedzieć	7	7	7	7	5	5	4	4	7	7	7	7	5	5

* Opinie pracujących w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin, a także dorywczo (N=526)

Sumaryczny wskaźnik zaufania w sferze prywatnej potwierdza, że Polacy raczej ufają osobom z najbliższego kręgu. Średnia w tej sferze mierzona na skali od 0 do 5 wynosi 4,01. Na pięć podmiotów, które złożyły się na wymiar prywatny, zaufanie (większe lub mniejsze) do wszystkich zadeklarowało aż 40% ankietowanych, do czterech – 37%, a do trzech – 13%.

Jedynie co dziesiąty respondent (10%) ufa mniej niż trzem podmiotom, w tym jedynie co setny (1%) nie ma zaufania do żadnego z nich.

Z analizy średnich wynika, że zaufanie w sferze prywatnej jest zwykle tym większe, im wyższy poziom wykształcenia badanych, im wyższe uzyskiwane przez nich dochody *per capita* oraz im lepiej oceniana własna sytuacja materialna, a ponadto im młodszy wiek oraz im większa miejscowość zamieszkania. W grupach wyróżnionych ze względu na płeć zaufanie w sferze prywatnej częściej deklarują mężczyźni niż kobiety, a w grupach zawodowych *in plus* wyróżniają się przede wszystkim prywatni przedsiębiorcy oraz kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem.

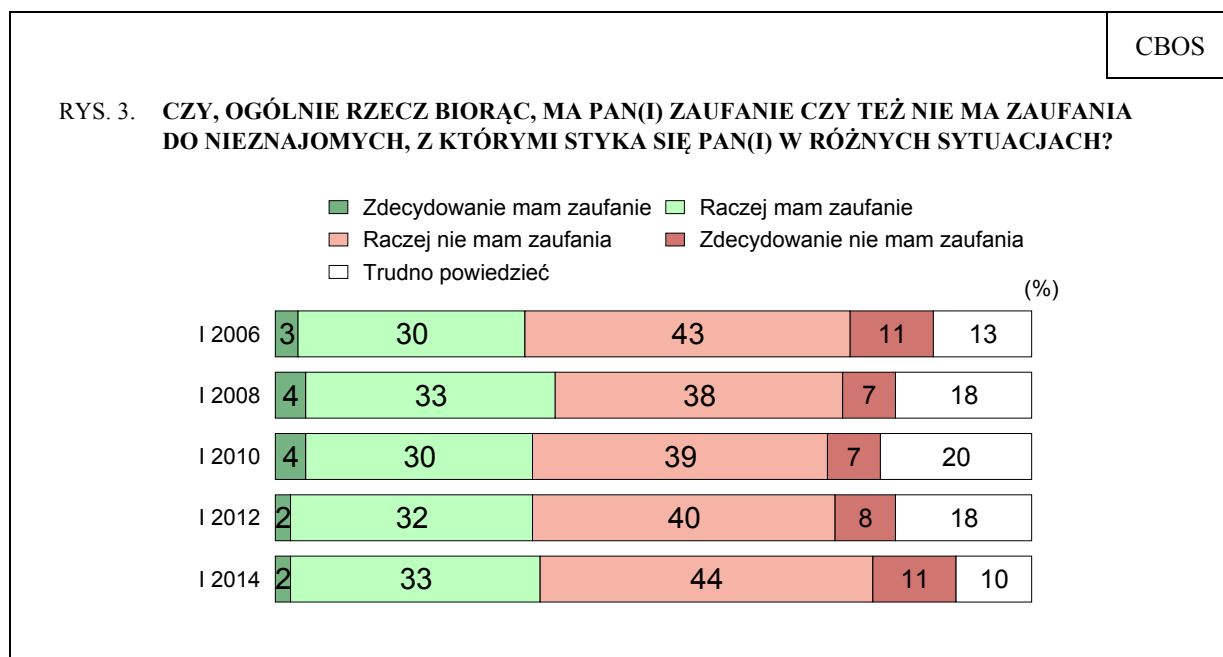

Tabela 2

Cechy społeczno-demograficzne	Przeciętny wskaźnik zaufania w sferze prywatnej mierzony na skali 0–5	Odchylenie standardowe
	Ogółem	
Płeć	4,01	1,11
Mężczyźni	4,13	1,04
Kobiety	3,90	1,16
Wiek		
18–24 lata	4,15	0,92
25–34	4,17	1,10
35–44	4,08	1,20
45–54	3,97	1,19
55–64	3,97	1,12
65 lat i więcej	3,74	1,03
Miejsce zamieszkania		
Wieś	3,99	1,08
Miasto do 19 999	3,98	1,17
20 000 – 99 999	4,01	1,10
100 000 – 499 999	4,00	1,18
500 000 i więcej mieszkańców	4,14	1,04
Wykształcenie		
Podstawowe	3,74	1,22
Zasadnicze zawodowe	3,76	1,20
Średnie	4,11	1,03
Wyższe	4,44	0,80
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)		
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	4,58	0,72
Średni personel, technicy	4,40	0,83
Pracownicy administracyjno-biurowi	4,49	0,85
Pracownicy usług	4,42	0,83
Robotnicy wykwalifikowani	4,16	1,06
Robotnicy niewykwalifikowani	3,89	1,23
Rolnicy	4,08	1,36
Pracujący na własny rachunek	4,61	0,99
Bierni zawodowo		
Renciści	3,44	1,27
Emeryci	3,72	1,03
Uczniowie i studenci	4,18	0,84
Bezrobotni	3,52	1,34
Gospodynie domowe i inni	3,61	1,05
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym		
Do 500 zł	3,67	1,34
501–750 zł	3,85	1,24
751–1000 zł	3,94	1,06
1001–1500 zł	4,00	1,01
Powyżej 1500 zł	4,30	1,00
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego		
Złe	3,36	1,39
Średnie	3,89	1,10
Dobre	4,34	0,87
Uczestnictwo w praktykach religijnych		
Kilka razy w tygodniu	4,06	1,01
Raz w tygodniu	4,09	1,01
1–2 razy w miesiącu	4,09	1,22
Kilka razy w roku	4,02	1,11
W ogóle nie uczestniczy	3,66	1,32
Poglądy polityczne		
Lewica	4,10	0,86
Centrum	4,07	1,06
Prawica	4,19	1,07
Trudno powiedzieć	3,66	1,29

ZAUFIANIE DO OSÓB SPOZA NAJBLIŻSZEGO OTOCZENIA

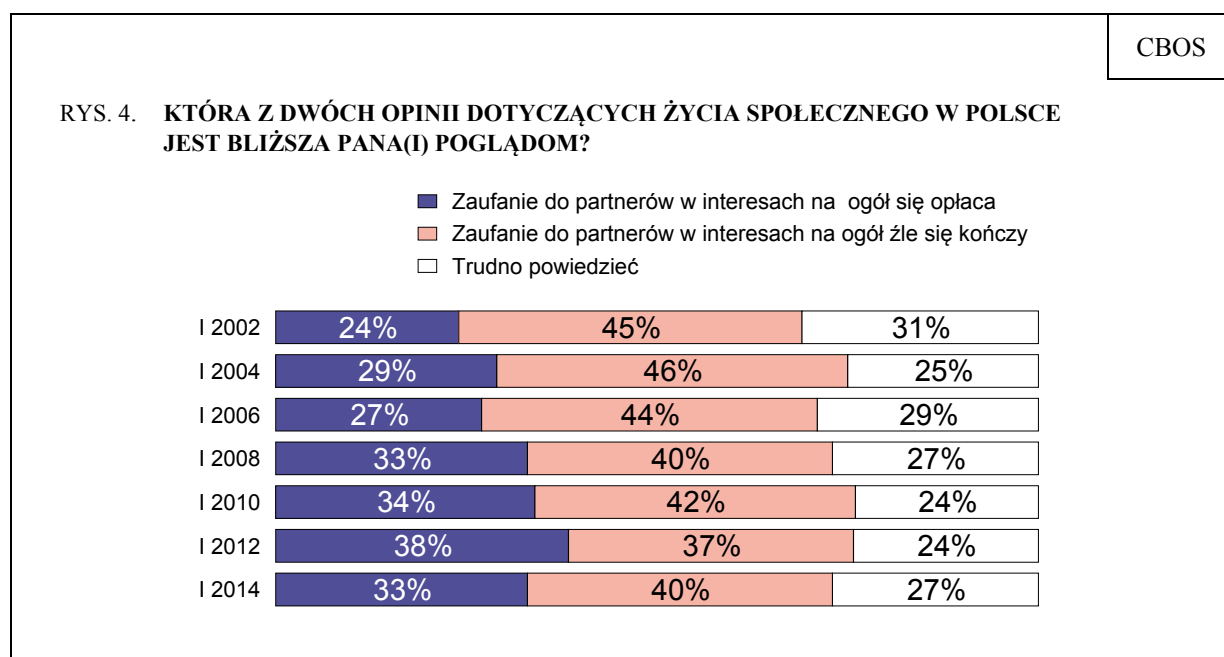
Dość duże zaufanie Polaków w sferze prywatnej nie znajduje odzwierciedlenia w relacjach z osobami spoza najbliższego otoczenia. Na pytanie o zaufanie do nieznanym, z którymi respondenci stykają się w różnych sytuacjach, twierdząco odpowiada zaledwie jedna trzecia (35%), w tym większość (33% ogółu) deklaruje ograniczone zaufanie (odpowiedzi: „raczej mam zaufanie”). Ponad połowa badanych (55%) nie ufa nieznanym, w tym co dziewiąty (11%) – w sposób zdecydowany. W porównaniu z poprzednim pomiarem (z 2012 roku) dość znacząco wzrosła liczba osób niemających zaufania do ludzi spotykanych w różnych sytuacjach (z 48% do 55%), nie zmienił się natomiast odsetek ufających nieznanym. Zmniejszyła się liczba respondentów niepotrafiących udzielić jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie (z 18% do 10%).

Deklarowane zaufanie do nieznanym mniej więcej równoważy się z nieufnością jedynie wśród pracujących na własny rachunek (49% wobec 48%), respondentów uzyskujących miesięczny dochód powyżej 1500 zł *per capita* (46% wobec 45%), badanych w wieku 65 lat i więcej (39% wobec 42%), zwłaszcza emerytów (43% wobec 42%), osób praktykujących religijnie kilka razy w tygodniu (42% wobec 44%), a także wśród respondentów z wyższym wykształceniem (44% wobec 47%).

W pozostałych grupach wyraźnie przeważa nieufność do nieznanymi spotykanych w różnych sytuacjach życiowych, przy czym najczęściej cechują się nią bezrobotni (75% wskazań), robotnicy niewykwalifikowani (67%) oraz pracownicy średniego szczebla (63%), a ponadto osoby o najniższych dochodach *per capita* (66%), z wykształceniem zasadniczym zawodowym (63%), w wieku od 18 do 24 lat (63%) oraz w ogóle nieuczestniczące w praktykach religijnych (62%) – zob. tabele aneksowe.

O ograniczonej otwartości Polaków można mówić również w przypadku zaufania w relacjach biznesowych. Przekonanie, że zaufanie do partnerów w interesach jest na ogół opłacalne, wyraża obecnie jedna trzecia ankietowanych (33%), natomiast według dwóch piątych (40%) zbyt duża ufność w tym względzie nie przynosi zazwyczaj nic dobrego. Po pewnym wzroście przeświadczenia o opłacalności zaufania w relacjach biznesowych, odnotowanym dwa lata temu, obecnie rejestrujemy jego spadek, a wyrażane opinie są porównywalne z tymi z lat 2008–2010 i nadal wskazują na mniejsze zdystansowanie niż w latach 2002–2006.

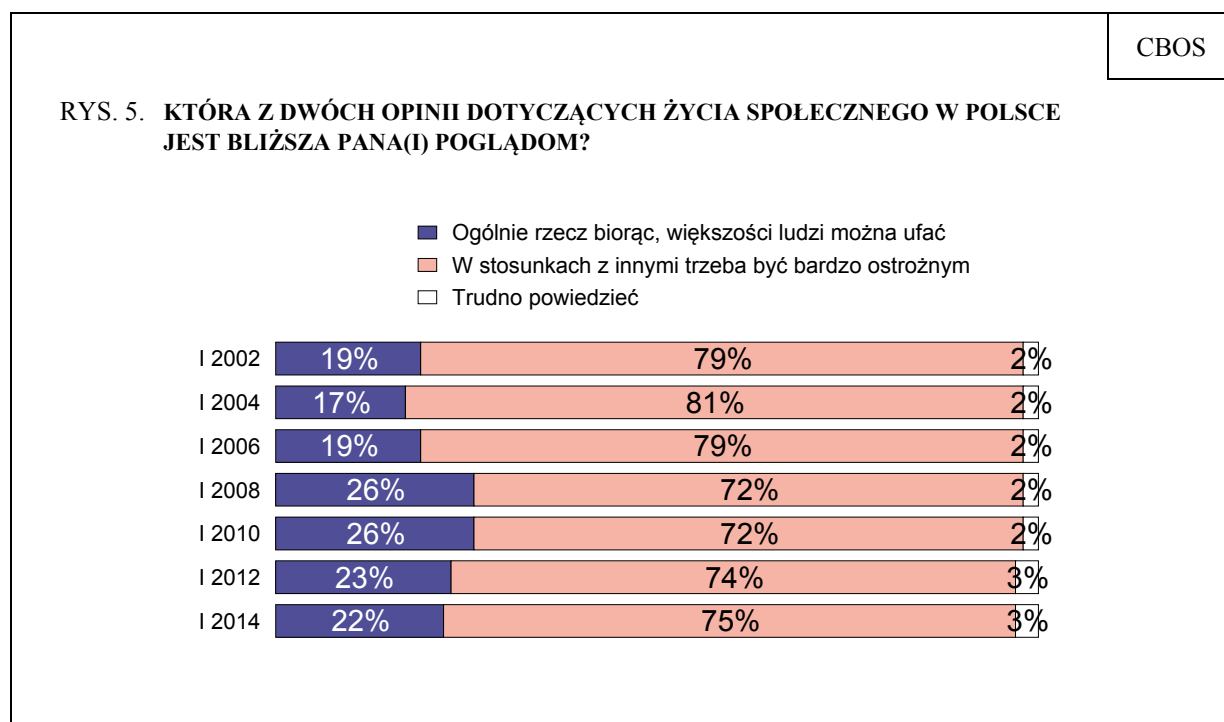

Przekonanie o opłacalności zaufania do kontrahentów stosunkowo najczęściej wyrażają kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla (58% z nich jest przekonanych o korzyściach płynących z zaufania do partnerów w interesach) oraz prywatni przedsiębiorcy (49%), a ponadto badani z wyższym wykształceniem (50%), osoby w wieku od 25 do 34 lat (42%), respondenci dobrze oceniający warunki materialne swoich gospodarstw domowych

(41%) i osiągający najwyższe dochody *per capita* (40%) oraz mieszkańcy największych miast (40%) – zob. tabele aneksowe.

UOGÓLNIONE ZAUFANIE

Mimo niezmiennie dużego zaufania Polaków w sferze prywatnej, a więc do rodziny, znajomych, sąsiadów czy współpracowników, respondenci zdecydowanie częściej opowiadają się za zachowaniem ostrożności w stosunkach z innymi ludźmi (75%) niż za otwartością na innych (22%). Opinia, że większości ludzi można ufać, wyrażana jest obecnie równie często jak przed dwoma laty, nieco rzadziej zaś niż w latach 2008 i 2010 oraz częściej niż w latach 2002–2006.

Ogólny brak zaufania do ludzi, związany z przekonaniem o konieczności zachowania ostrożności w relacjach z innymi, dominuje we wszystkich grupach społecznych, przy czym najbardziej nieufni w stosunku do innych są respondenci z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym (odpowiednio: 84% i 82% z nich twierdzi, że w relacjach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym), mieszkańcy wsi (82%), osoby o relatywnie niskich i najniższych dochodach *per capita* (80%–81%), raczej niezadowolone ze swojej sytuacji

materialnej (80%), a w grupach zawodowych: rolnicy (89%), renciści (84%), bezrobotni (84%) oraz robotnicy wykwalifikowani (81%) – zob. tabele aneksowe.

Odpowiedzi ankietowanych na pytania o ogólne zaufanie do ludzi oraz o zaufanie do nieznanym i do partnerów w interesach posłużyły nam do utworzenia syntetycznego **indeksu zaufania**, czyli wskaźnika opisującego pewną zgeneralizowaną postawę w relacjach społecznych. Uwzględnia on odpowiednio przekodowane i zagregowane deklaracje dotyczące podzielanych przekonań w kwestii przyjmowania ufnej *versus* nieufnej postawy w relacjach społecznych. Indeks przyjmuje wartości od -3 (bardzo dużej nieufności i ostrożności) do +3 (bardzo dużego zaufania i otwartości).

Tabela 3

Ogólny wskaźnik zaufania	
Wartości według 7-stopniowej skali od -3 do +3	Odsetki badanych
Bardzo duża nieufność, ostrożność (-3)	25
Średnia nieufność (-2)	14
Niewielka nieufność (-1)	25
Postawa ambiwalentna (0)	8
Niewielka ufność (+1)	16
Średnia ufność (+2)	4
Bardzo duża ufność, otwartość (+3)	8

Na podstawie tego wskaźnika niemal dwóm trzecim badanych (64%) można przypisać raczej nieufne podejście do ludzi, przy czym w przypadku co czwartego respondenta (25%) postawa taka jawi się jako typowa. Osoby te we wszystkich omawianych kwestiach identyfikowały się ze strategią nakazującą ostrożność i wskazującą na ograniczone zaufanie do ludzi. Na drugim biegunie sytuuje się nieco ponad jedna czwarta ankietowanych (28%), których można określić mianem otwartych, podchodzących do innych ludzi raczej z ufnością niż brakiem zaufania, przy czym postawę całkowitej otwartości można przypisać jedynie co dwunastemu (8%).

Średnia wartość indeksu dla ogółu badanych wynosi -0,79. Ujemny znak wskazuje, że – generalnie rzecz biorąc – w społeczeństwie polskim nieufność i ostrożność w nastawieniu do innych niezmiennie przeważa nad stosunkiem otwartym i pełnym ufności. Co więcej, o ile w latach 2008–2012 wskaźnik społecznego zaufania przyjmował w miarę zbliżone (choć również ujemne) wartości, o tyle w ostatnich dwóch latach dość istotnie zmalał, co świadczy o wzroście nieufności Polaków. Najbardziej zwiększyła się grupa osób cechujących się najwyższym stopniem ostrożności w relacjach z innymi (z 19% do 25%).

Mimo to jednak ogólna wartość indeksu zaufania jest ciągle wyższa niż notowana w roku 2006.

Tabela 4

Ogólny wskaźnik zaufania – zmiany w czasie					
Wartości według 7-stopniowej skali od -3 do +3	2006	2008	2010	2012	2014
	odsetki badanych				
Bardzo duża nieufność, ostrożność (-3)	26	18	21	19	25
Średnia nieufność (-2)	15	13	13	15	14
Niewielka nieufność (-1)	27	29	28	29	25
Postawa ambiwalentna (0)	10	10	9	10	8
Niewielka ufność (+1)	13	18	16	16	16
Średnia ufność (+2)	4	6	5	3	4
Bardzo duża ufność, otwartość (+3)	5	6	8	9	8
Średnia wartość na skali od -3 do +3	-0,98	-0,62	-0,66	-0,64	-0,79

Ostrożne, nacechowane mniejszą lub większą nieufnością podejście do ludzi jest nastawieniem dominującym niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych. Wskaźnik zaufania przyjmuje dodatnie wartości jedynie w przypadku kadry kierowniczej (0,26) oraz osób z wyższym wykształceniem (0,07), przy czym można zauważyć prawidłowość, zgodnie z którą im wyższy poziom wykształcenia ankietowanych, im lepsza ich sytuacja materialna oraz im większa miejscowość zamieszkania, tym mniejszy dystans w stosunku do innych.

Największą nieufnością cechują się bezrobotni (średnia wartość wskaźnika dla tej grupy wynosi -1,54), renciści (-1,35), osoby z wykształceniem podstawowym (-1,31), badani o najniższych dochodach w przeliczeniu na osobę w gospodarstwie domowym (-1,28) i najgorzej oceniający swoją sytuację materialną (-1,27).

Tabela 5

Cechy społeczno-demograficzne	Ogólny wskaźnik zaufania mierzony na skali od -3 do +3		Odchylenie standardowe
	Ogółem		
		-0,79	1,85
Płeć			
Mężczyźni		-0,78	1,83
Kobiety		-0,81	1,86
Wiek			
18–24 lata		-0,96	1,79
25–34		-0,76	1,92
35–44		-0,70	1,91
45–54		-0,80	1,86
55–64		-0,90	1,91
65 lat i więcej		-0,72	1,67
Miejsce zamieszkania			
Wieś		-1,03	1,63
Miasto do 19 999		-0,72	1,92
20 000 – 99 999		-0,92	1,90
100 000 – 499 999		-0,46	1,90
500 000 i więcej mieszkańców		-0,35	2,14
Wykształcenie			
Podstawowe		-1,31	1,51
Zasadnicze zawodowe		-1,16	1,69
Średnie		-0,72	1,82
Wyższe		0,07	2,07
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)			
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem		0,26	2,02
Średni personel, technicy		-0,79	1,88
Pracownicy administracyjno-biurowi		-0,50	2,14
Pracownicy usług		-0,73	1,76
Robotnicy wykwalifikowani		-1,04	1,67
Robotnicy niewykwalifikowani		-0,96	2,01
Rolnicy		-1,19	1,53
Pracujący na własny rachunek		-0,35	1,98
Bierni zawodowo			
Renciści		-1,35	1,80
Emeryci		-0,66	1,74
Uczniowie i studenci		-0,67	1,95
Bezrobotni		-1,54	1,48
Gospodynie domowe i inni		-0,97	1,71
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym			
Do 500 zł		-1,28	1,60
501–750 zł		-1,01	1,75
751–1000 zł		-0,84	1,83
1001–1500 zł		-0,68	1,88
Powyżej 1500 zł		-0,12	2,08
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego			
Złe		-1,27	1,71
Średnie		-1,02	1,74
Dobre		-0,41	1,92
Uczestnictwo w praktykach religijnych			
Kilka razy w tygodniu		-0,59	1,73
Raz w tygodniu		-0,85	1,79
1–2 razy w miesiącu		-0,58	1,78
Kilka razy w roku		-0,81	1,91
W ogóle nie uczestniczy		-0,83	2,04
Poglądy polityczne			
Lewica		-0,71	2,01
Centrum		-0,80	1,90
Prawica		-0,56	1,90
Trudno powiedzieć		-1,12	1,53

Polacy niezmiennie cechują się wysokim zaufaniem do osób ze swojego najbliższego kręgu, w tym zwłaszcza do najbliższej rodziny, a także do znajomych i dalszych krewnych. Gorzej jest z wyrażanym przekonaniem o korzyściach płynących z zaufania do partnerów biznesowych, otwartością na nieznanym spotykanych w różnych sytuacjach życiowych czy, tym bardziej, z przeświadczeniem, że – ogólnie rzecz biorąc – większości ludzi można ufać.

Średnia wartość uogólnionego indeksu zaufania jest niezmiennie ujemna. Oznacza to, że w społeczeństwie polskim nieufność i ostrożność w nastawieniu do innych przeważa nad otwartością i ufnością. Co więcej, w ostatnich dwóch latach wartość prezentowanego wskaźnika dość istotnie zmalała. Wskazuje to na dodatkową intensyfikację zdystansowania Polaków w relacjach z innymi. Obecnie grupa osób cechujących się najwyższym stopniem ostrożności w stosunkach międzyludzkich jest trzykrotnie większa niż tych, które prezentują postawę całkowitej otwartości na innych (25% wobec 8%).

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI